

rpr/04detsentralizatsiya/

3. Права людини на місцевому рівні. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/local-democracy-human-rights-at-local-level>

4. Європейські правові стандарти місцевого самоврядування: теоретичне обґрунтування та практика реалізації в Україні. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4bb27605-98e6-4197-b4b6-98d8aa30f193/content>

5. Євроінтеграція України в ЄС: політичні, економічні та соціальні аспекти. URL: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/yevrointegracziya-ukrayiny-v-yes-1.pdf>

Романенко Людмила Миколаївна,
доцент кафедри конституційного права
Навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, як молода європейська держава, перебуває в постійному процесі формування демократичних інститутів, системи прав і свобод людини та належного конституційного ладу.

У XXI столітті особливої актуальності набуло питання трансформації українського конституціоналізму, зокрема зміну принципів організації влади, оновлення змісту прав людини, адаптацію інститутів до нових викликів, таких як війна, євроінтеграція та глобалізація.

Становлення українського конституціоналізму бере свій початок після здобуття Україною незалежності в 1991 році. Саме тоді Україна розпочала складний процес формування власної правової системи, зокрема конституційного ладу. Основним етапом цього становлення стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 року, яка закріпила принципи народного суверенітету, розподілу влади, прав людини, політичного плюралізму та правової держави [1].

Водночас із самого початку український конституціоналізм мав риси перехідного типу та поєднував у собі демократичні засади з елементами пострадянського адміністративного управління. Протягом 2000–2010-х років відбувалося кілька етапів реформування Основного Закону, зокрема у 2004, 2010 та 2014 роках, що значно вплинуло на баланс гілок влади.

Вже більш суттєво Україна почала розбудовувати курс на євроінтеграцію з 2014 року уклавши з Європейським Союзом Угоду про асоціацію (АА) та Глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA) на підставі чого відносини стали більш широкими та глибокими (EU-Ukraine Association

Agreement, 2014) [7].

У 2019 році Україна офіційно закріпила свій стратегічний курс на набуття Україною повноправного членства в ЄС і НАТО у Конституції України. Членство в НАТО та ЄС стало стратегічними цілями зовнішньої та оборонної політики країни.

Рушійними силами трансформації українського конституціоналізму визначились інтеграція до умов Європейського Союзу та НАТО та воєнний стан в Україні. У цьому контексті український конституціоналізм проходить глибоку переоцінку й адаптацію до європейських цінностей та високих стандартів НАТО.

Під впливом євроінтеграції ключовими напрямками трансформації конституціоналізму постає посилення верховенства права, гарантування прав людини, реформа судової влади та парламентська реформа. Всі ці реформи полягають у підвищенні прозорості, підзвітності та стабільності законодавчої влади та децентралізація органів місцевого самоврядування як основа правової держави, демократичного врядування та європейської хартії місцевого самоврядування.

Сучасний український конституціоналізм оснований на цінностях правової держави, стійких європейських орієнтирах та адаптації до умов безпекової кризи. Ця модель поєднує демократичні стандарти ЄС і НАТО з механізмами внутрішньої мобілізації та суспільної згуртованості, створюючи інноваційний тип гнучкої конституційності (Погорілко, 2022) [5].

Згідно з доповіддю НАТО (2023) *Building Resilience and Democratic Security*, співпраця з Україною зміцнює її конституційні інститути, а високі стандарти НАТО зобов'язують Україну розвивати громадянський контроль над сектором безпеки, забезпечити прозорість в оборонному секторі та інституційну стійкість в кризових ситуаціях, що безпосередньо впливає на конституціоналізм в цілому [9].

Значущу роль в трансформації сучасного конституціоналізму відіграли Венеційська комісія та Європейський суд з прав людини.

Стандарти Венеційської комісії (Venice Commission, 2023) та практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) стали фундаментом трансформації українського конституціоналізму [4].

Провідну роль у правовому наближенні до Європи зайняла Венеційська комісія її Консультативний орган Ради Європи, яка надала численні висновки щодо конституційних змін в Україні, зокрема в частині судової реформи, балансу гілок влади, повноважень президента й парламенту.

Наприклад, у 2023 році комісія рекомендувала вдосконалити процедуру добору суддів Конституційного Суду (Venice Commission, 2023) [2], на підставі якої було внесено зміни до Закону України Про Конституційний суд України, а саме долучено Главу 2¹. про Порядок відбору кандидатур на посаду судді конституційного суду та яку було активно запроваджено при наступних відборах суддів до Конституційного Суду за даними Центру політико-правових реформ [3, 8].

Під тиском Венеційської комісії також було ухвалено нові механізми

очищення судової влади (vetting), посилено роль громадських і міжнародних експертів у Вищій кваліфікаційній комісії суддів (ВККС).

Венеційська комісія неодноразово підкреслювала, що реформи в Україні повинні зберігати баланс між безпекою та правами людини, навіть в умовах війни.

Європейський Суд з прав людини в свою чергу визначив обов'язковість для України стандартів захисту прав людини, які активно інтегруються в українське законодавство та застосовуються при тлумаченні Конституції та через правозастосування в рішеннях Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України дедалі частіше звертається до практики ЄСПЛ у своїх рішеннях, одним з прикладів стало рішення №1-р/2023 щодо обмеження прав під час воєнного стану. Суд визнає, що конституційні права слід тлумачити в контексті практики Страсбурзького суду, що підвищує ефективність конституційної скарги та довіру до правового захисту [6].

Також Україна узгодила стандарти незалежності суду, прозорості процедур і відповідальності суддів за практикою Європейський Суд з прав людини, особливо у контексті справ про неправомірне втручання в приватне життя, свободу слова, затримання без рішень суду тощо.

Українське законодавство активно гармонізується з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950), а стандарти ЄСПЛ стали де-факто джерелом права в Україні [2].

Отже Завдяки орієнтації на висновки Венеційської комісії та рішення ЄСПЛ, український конституціоналізм зміцнюється в напрямках демократичного врядування, незалежності суду, балансу влади та захисту прав людини, що є умовою європейської та євроатлантичної інтеграції.

Варто врахувати і трансформацію конституціоналізму під час воєнного стану. Одним із самих суттєвих викликів для конституції стали обмеження прав людини та режим воєнного стану.

З початку воєнної агресії Російської Федерації у 2022 році відбувається серія обмежень конституційних прав, що дозволені ст. 64 Конституції України (2024) [1]. Водночас, постає питання співвідношення між необхідністю захисту держави та збереженням фундаментальних прав людини.

У період воєнного стану реалізується переоцінка функцій конституціоналізму — від класичної моделі розподілу влади до більш централізованої системи мобілізаційного типу (Погорілко, 2022) [5].

У таких умовах стало важливим забезпечити:

Пропорційність обмежень, адже згідно з практикою ЄСПЛ, навіть за умов надзвичайного стану не допускається свавільне порушення прав людини (Venice Commission, 2023) [4].

Конституційний контроль: Рішення КСУ №1-р/2023 вказує на необхідність юридичної легітимації всіх заходів, пов'язаних з обмеженням прав[6].

Забезпечення безперервності інституційної спроможності держави та адаптація до обставин, не втрачаючи правових основ.

Таким чином не тільки інтеграція до ЄС та НАТО, а й війна виступає каталізатором розвитку нового типу конституціоналізму, який має бути адаптивним, кризостійким та орієнтованим на збереження державності та забезпечення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: із змінами станом на 2024 р. Офіційний текст. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рим, 4 листопада 1950 р. Ратифікована Україною 17.07.1997. Офіційний переклад.
3. Закон України "Про Конституційний Суд України": від 13.07.2017 № 2136-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2017, № 35.
4. Venice Commission. *Opinion on the reform of the Constitutional Court of Ukraine*. Strasbourg, 2023. Retrieved from: <https://www.venice.coe.int/>
5. Погорілко, В. Ф. *Конституційне право України*. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 648 с.
6. Рішення Конституційного Суду України № 1-р/2023 від 27.01.2023. Офіційний сайт КСУ. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/>
7. EU-Ukraine Association Agreement. (2014). Available at: <https://eu-ua.org>
8. Центр політико-правових реформ. *Аналіз реформ у сфері конституціоналізму в Україні*. Київ, 2023. Retrieved from: <https://pravo.org.ua/>
9. NATO. *Building Resilience and Democratic Security: Ukraine's Strategic Path*. Brussels, 2023. Available at: <https://nato.int/>

Соха Юлія Вікторівна

старший слідчий відділення №1
слідчого відділу Голосіївського УП
ГУНП у м. Києві
майор поліції

Симоненко Наталія Олександрівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 407 І 408 КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Процеси європейської інтеграції України зумовлюють не лише трансформацію політико-правових інститутів, а й потребу в адаптації кримінального законодавства до стандартів правової держави, демократичного контролю над сектором безпеки і оборони, а також верховенства права у сфері військової юстиції.